

یادداشت

مقدمات

اصلاح قانون کار

علیرضانادملویایی

گزارش‌نماینده

از زمان تصویب قانون کار ایران تا به امروز بیش از سه دهه می‌گذرد. قانونی مشتمل بر ۱۲ فصل و ۲۰۳ ماده که از همان ابتدا با در اولویت قرار گرفتن برنامه‌ها و سیاست‌های مرتبط با توسعه اقتصادی دچار جرح و تعدیل شد، اما تلاش برای اصلاح بندهای متعدد آن دست کم در یک دهه گذشته در دستور کار دولت‌های مختلف قرار داشته است.

قرار داده‌ها و شرایط کار، حل‌وفصل اختلافات در محیط کار و مذاکرات و پیمان‌های دسته‌جمعی، به‌زع‌م‌فعالان و تصمیم‌سازان این حوزه نیازمند اصلاح است. این تلاش‌ها اما به دلیل مخالفت‌های صورت گرفته از سوی گروه‌های کارگری و بعضاً کارفرمایی، در مراحل تدوین لایحه اصلاح قانون کار باقی‌مانده و حداقل تاکنون منجر به تغییر اسناد قانونی نشده است.

فارغ از اینکه هر یک از این دو گروه در طول سال‌های گذشته، نقدهایی را در راستای منافع کارگران و کارفرمایان نسبت به اصلاح قانون کار مطرح کرده‌اند، اما هر دوی آن‌ها رعایت اصل سه‌جانبه‌گرایی را به منظور اصلاح قانون کار مورد تأکید قرار می‌دهند. به باور هر یک از این دو گروه در جریان پیشنهاداتی که تاکنون برای اصلاح قانون کار ارائه شده، نظرات ذی‌نفعان و ذی‌نفوذاں حوزه روابط کار به میزان کافی دیده نشده؛ روندی که به نظر می‌رسد در نسخه اصلاحی در دستور کار نیز تکرار شده است. بررسی اینجاست که چه اصلاحاتی در قانون کار، منافع چندوجهی دولت، کارفرمایان و کارگران را تأمین خواهد کرد؟

برای پاسخ به این پرسش، لازم است تا به دلیل اصلی تصویب قانون کار در کشورهای مختلف بپردازیم. قانون کار به منظور تنظیم روابط کار و حفظ حقوق و تضمینات کارگران تصویب می‌شود. اهداف اصلی قانون کار شامل حفظ حقوق کارگران، ارتقای عدالت اجتماعی، ایجاد استقرار و ثبات در بازار کار و توسعه اقتصادی است. برای اصلاح قانون کار و بهبود شرایط کاری که منافع هر دو گروه کارگر و کارفرما در آن رعایت شود و در عین حال دولت نیز نقش نظارتی و قانونی خود را به بهترین شکل ایفا کند، به مقدماتی چون تحلیل و بررسی نیازها، شناخت مشکلات و نواقص قوانین کنونی، توافق و هماهنگی با ذی‌نفعان، ارائه پیشنهادات و راهکارهای اصلاحی و تضمینی برای اجرای اصلاحات نیاز داریم. تحلیل و بررسی نیازها: اصلاح قانون کار نیازمند تحلیل دقیق و بررسی نیازهای موجود در جامعه است. برای این منظور، نیاز است که اطلاعات جامعی از شرایط کنونی بازار کار و روابط کاری جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل شود تا نیازهای واقعی کارگران و کارفرمایان شناسایی شود. شناخت مشکلات و نواقص: برای اصلاح قانون کار، لازم است که مشکلات و نواقص موجود در قوانین کنونی شناسایی شوند. این کار می‌تواند از طریق مطالعات تخصصی، مشورت با کارشناسان حقوق کار، نظرسنجی‌ها و مشارکت عمومی انجام شود.

توافق و هماهنگی: برای اصلاح قانون کار، ضرورت توافق و هماهنگی بین اقصاشر مختلف جامعه از جمله دولت، صنعتگران، کارگران، سازمان‌های کارگری و کارفرمایی و سایر نهادها حس می‌شود. این هماهنگی و توافق می‌تواند از طریق مذاکرات، گفت‌وگوها و تعاملات مستقیم صورت گیرد. ارائه پیشنهادات و راهکارها: برای اصلاح قانون کار، ارائه پیشنهادات و راهکارهای متناسب با نیازها و مشکلات موجود از الزامات محسوب می‌شود. این پیشنهادات می‌توانند از طریق مطالعات تخصصی و مشورت با کارشناسان و نهادهای مرتبط ارائه شوند. فراهم آوردن این مقدمات به معنای تحقق سه‌جانبه‌گرایی است، با این حال اصلاح قانون کار در ایران با چالش‌های متعددی روبه‌رو است. می‌توان این چالش‌ها را به موارد زیر خلاصه کرد: ناکارآمدی در اجرای قوانین: اجرای ناکارآمد قوانین کاری یکی از چالش‌های موجود است. شاید قوانین متعددی برای حفظ حقوق کارگران تصویب شده باشد، اما عدم اجرای مؤثر و کارآمد این قوانین نقض حقوق کارگران را موجب می‌شود.

تعارض در بخش‌های مختلف قانون کار: تعارض و عدم همخوانی بین بخش‌های مختلف قانون کار می‌تواند ابهامات در تفسیر و اجرای آن را به وجود آورد. این موضوع باعث می‌شود که حقوق کارگران تضعیف شود و کارفرمایان بتوانند از این تعارضات بهره‌برداری کنند.

گزارش

نوشین مقدم‌پناه

روزنامه‌نگار

یکی از اصلی‌ترین وعده‌های اقتصادی دولت سیزدهم، ایجاد یک میلیون شغل در سال بوده است. حال با گذشت نزدیک به سه سال از زمان روی کار آمدن این دولت، این سؤال پرسیده می‌شود که وعده فوق تا چه میزان محقق شده، نرخ اشتغال ایجادی در سال‌های اخیر چه عددی است و نمودارهای اشتغال کشور به کدام سمت‌وسو سوق پیدا کرده‌اند.

تحقق وعده یک میلیون شغل در سال

در روزهای پایانی آبان‌ماه سال گذشته، صولت مر تصوی وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی از تحقق وعده یک میلیون شغل در سال خبر داد. او با اشاره به اقدامات این وزارتخانه برای صحت‌سنجی فرصت‌های شغلی ایجاد شده از چهار روش مختلف گفت: «معدل صحت‌سنجی ما مؤید ایجاد بیش از یک میلیون فرصت شغلی در سال است که سایر مراکز نیز بر صحت این آمار تأکید کرده‌اند. براساس گزارش رسمی مرکز آمار در بهار سال ۱۴۰۲ نسبت به بهار سال ۱۴۰۱، تعداد ۹۰۷ هزار فرصت شغلی خالص ایجاد شد.»

صولت مر تصوی، پیش‌تر در مردادماه سال ۱۴۰۲ از امیدبخش بودن داده‌های سامانه ملی رصد اشتغال خبر داده و گفته بود: «یکی از افتخارات دولت سیزدهم این است که وعده‌ای که درخصوص ایجاد یک میلیون شغل و فرصت شغلی به مردم داده بود، نتیجه بخش بوده و به ثمر رسیده است. اینکه ادعا کنیم وزارت کار اشتغال‌زایی کرده این‌طور نیست، بلکه ما نرخ تسبیح هستیم و وزارتخانه‌های متعدد از صمت، بهداشت و درمان، جهاد کشاورزی، سازمان بهزیستی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و سازمان امور استخدامی مؤثر بوده‌اند.»

مر تصوی با اشاره به راناندازی سامانه ملی رصد اشتغال افزود: «گزارش‌های رسمی از سامانه رصد مؤید ایجاد یک میلیون فرصت شغلی است و در آستانه سومین سال آغاز به کار دولت سیزدهم اعلام می‌کنیم که یک میلیون فرصت شغلی به نواححسن محقق شده و پیش‌بینی ما این است که این روند حتماً ادامه پیدا می‌کند.»

از «سامانه ملی رصد اشتغال» در راستای شفاف‌سازی عملکرد دولت در حوزه اشتغال آفرینی رونمایی شده و داده‌های مستند این سامانه به وضوح نشان می‌دهد که دولت سیزدهم در زمینه تحقق وعده «ایجاد سالی یک میلیون شغل جدید» به میزان قابل قبولی موفق عمل کرده است.

توزیع اشتغال ایجادی در گستره زمان

مدیران وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، از به سرانجام رسیدن هدف ایجاد یک میلیون شغل در سال در سال‌های ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲ خبر می‌دهند. حال باید ببینیم توزیع اشتغال ایجادی چگونه بوده و داده‌های رسمی چه می‌گویند. آخرین اطلاعات رونمایی شده از سامانه ملی رصد اشتغال نشان می‌دهد که در سال ۱۴۰۲ از ابتدای سال تا پایان بهمن‌ماه، ۷۸۰ هزار اشتغال جدید ایجاد شده است. در روزهای پایانی بهمن‌ماه سال ۱۴۰۲ محمود کریمی‌بیرانوند، معاون اشتغال وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در این ارتباط گفت: «در پاییز امسال ۱۶۲ هزار نفر افزایش ورودی به بازار کار داشتیم که در تابستان ۹۶ هزار نفر و در بهار هم ۴۹۲ هزار نفر بوده است. بنابراین خالص اشتغال ایجادی در سه فصل اول امسال تقریباً ۷۸۰ هزار نفر محاسبه می‌شود. نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان به ۱۱.۴ درصد و نرخ اشتغال ناقص هم به ۶.۹ درصد رسیده است.»

او ادامه داد: «آمار سامانه رصد اشتغال نشان می‌دهد که تا امروز براساس کد ملی ۷۸۰ هزار نفر فرصت شغلی جدید توسط همه دستگاه‌ها (۸۵ دستگاه) ایجاد شده که امیدواریم تا پایان سال به یک میلیون برسد.»

معاون وزیر کار در ارتباط با توزیع جغرافیایی اشتغال ایجادی در کشور توضیح داد: «هر سال تعهد ایجاد یک میلیون شغل را بین استان‌ها تقسیم می‌کنیم و به‌وسیله سامانه رصد می‌توانیم وضعیت استان‌ها را نظارت کنیم. در حال حاضر بیش از ۲۳ هزار کاربر دستگاه اجرایی در سامانه رصد حضور دارند.»

به‌نظر می‌رسد دولت در سال ۱۴۰۲ نتوانسته به وعده

در یک جمع‌بندی براساس داده‌های اعلامی به این نتیجه می‌رسیم که از ابتدای نیمه دوم سال ۱۴۰۰ تا پایان بهمن‌ماه سال ۱۴۰۲، یعنی در یک بازه زمانی تقریباً دو سال و پنج‌ماهه، بیش از ۲ میلیون و ۸۰۰ هزار شغل جدید در کشور ایجاد شده است. این آمار مجموع داده‌های رسمی در بازه‌های زمانی

دولت سیزدهم در تحقق وعده‌های اشتغال‌زایی موفق بوده است

۲ میلیون و ۸۰۰ هزار شغل جدید در مدت ۲/۵ سال

گسسته است که توسط مسئولان وزارت کار اعلام شده است: ۶۸۰ هزار شغل جدید در نیمه دوم سال ۱۴۰۰، تعداد یک میلیون و ۳۵۰ هزار شغل جدید در سال ۱۴۰۱ و در نهایت ایجاد ۷۸۰ هزار شغل از ابتدای سال ۱۴۰۲ تا پایان بهمن‌ماه این سال.

کسب‌وکار اتفاق بیفتد تا بتوانیم زمینه‌های سرمایه‌گذاری امن و بی‌دغدغه را فراهم سازیم و طبق شعار سال مقام معظم رهبری به «جهش تولید با مشارکت مردمی» نزدیک شویم. یادمان نرود که نقش دولت در اقتصاد و اشتغال‌زایی، فقط تسهیل‌گری و رفع موانع است و باید جهش تولید و رونق اقتصاد، همان‌طور که در شعار سال تصریح شده، با مشارکت مردم و به میدان آمدن کارآفرینان و سرمایه‌گذاران محقق شود.»

آه‌نی‌ها، با بیان اینکه هدف ما بایستی به حداکثر رساندن اقتصاد مردمی باشد، اضافه کرد: «در این راستا باید اشتغال ایجادی از بدنه دولت تفکیک شده و به بخش خصوصی واگذار شود. البته واگذاری به بخش خصوصی باید با تدبیر کافی صورت پذیرد تا به همراه کنترل‌ها و نظارت‌های لازم، واگذاری به اهل انجام شود. در عین حال، تعهدهای لازم گرفته شود تا فرصت‌های شغلی از دست نرود و پایداری اشتغال و امنیت تولید حفظ شود. اگر این تدبیرها اندیشیده شود، می‌توانیم امیدوار باشیم که کاهش نرخ بیکاری و صعود آمارهای اشتغال‌زایی، مقطعی نبوده و پایداری کافی خواهد داشت.»

او ادامه داد: «اگر واحدهایی که به مردم یا همان بخش خصوصی واگذار می‌شوند، با نظارت مناسب و اخذ تعهدهای کافی به «اهلش» واگذار شود، در زمانی کوتاه به افزایش نرخ تولید، افزایش شیفیت‌های کاری در کارگاه‌ها و در نتیجه بالا رفتن نرخ نیروی انسانی شاغل می‌رسیم. همچنین در نتیجه آن، ایجاد اشتغال جدید در کشور با مشارکت مردمی و بهره‌گیری از سرمایه‌های مردم به سرانجام می‌رسد. می‌خواهم بگویم دولت در راستای عمل به وعده ایجاد یک میلیون شغل جدید در هر سال، بایستی به کیفیت اشتغال ایجادی توجه داشته باشد و برای رسیدن به کیفیت مناسب، هیچ راهی جز بهره‌گیری از مشارکت مردمی و سرمایه‌های خصوصی نداریم. از قضا این همان برگ برنده‌ای است که نمود و اهمیت آن را در شعار سال مقام معظم رهبری هم می‌بینیم.»

شاخص‌های کیفی اشتغال ایجادی

نظارت، تسهیل‌گری و تدوین نقشه راه کلی برعهده دولت است، اما نمی‌توان نقش مشارکت مردم را در این میان نادیده گرفت. کاهش نرخ بیکاری و ایجاد اشتغال پایدار و باکیفیت، نیازمند ایجاد فضای امن برای سرمایه‌گذاری و رفع موانع کسب‌وکار است. آنچه ما نیاز داریم، ایجاد مشاغل باکیفیت و پایدار برای گروه‌های هدف خاص بخصوص فارغ‌التحصیل دانشگاه‌ها و زنان است.

در ۲۹ بهمن‌ماه سال ۱۴۰۲، معاون اشتغال وزیر کار با بیان اینکه کمیت و کیفیت مشاغل ایجاد شده در دولت سیزدهم کم‌نظیر است، از کاهش نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان و قدرت بالای جذب بازار کار برای این گروه، به عنوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌های کیفی اشتغال‌زایی در دولت سیزدهم یاد کرد و گفت: «مرکز آمار مرجع ارائه رسمی آمارهای بازار کار است و همین استانداردها در سال‌های قبل و در دولت‌های قبل نیز بوده‌اند. نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان از ۱۷ درصد به ۱۱.۴ درصد در پاییز سال ۱۴۰۲ رسیده است. زمانی که فارغ‌التحصیلان بیشتر وارد فضای کار شوند یعنی کیفیت به حدی است که فارغ‌التحصیلان را جذب می‌کند. نکته دوم، گسترش آموزش مراکز فنی و حرفه‌ای است. همچنین نرخ اشتغال ناقص به ۶.۹ درصد رسیده و بیمه‌شدگان تأمین اجتماعی افزایش یافتند. علاوه بر توسعه اشتغال دانش‌بنیان در این دولت ۲۶ صندوق پژوهش و فناوری بیش از سه هزار میلیارد تومان ضمانت دریافت کردند. زمانی که این گزاره‌های آماری را کنار هم قرار دهیم می‌بینیم که کمیت مشاغل در کنار کیفیت آن افزایش پیدا کرده است.»

حتی اگر فرض بگیریم ۷۰ یا ۸۰ درصد مشاغل ایجادی باکیفیت و پایدار هستند، بدون تردید یک گام بزرگ به سمت اشتغال‌زایی موفق در کشور است. اما اگر می‌خواهیم به شعار «جهش تولید با مشارکت مردم» جامه عمل بپوشانیم باید سرمایه‌گذاران خصوصی را به کارآفرینی و سرمایه‌گذاری ترغیب و فضای اقتصاد را به بستری امن برای ورود کارآفرینان جدید بدل کنیم.

این حجم از اشتغال جدید توانسته برای اولین بار نرخ بیکاری را در کشور تک‌رقمی کرده و به ۸.۱ درصد برساند. در روزهای ابتدای فروردین‌ماه امسال محمود کریمی‌بیرانوند در صفحه شخصی خودش در شبکه ویراستی با اعلام اصلی‌ترین شاخص‌های بازار کار در سال ۱۴۰۲ به روایت مرکز آمار نوشت: «نرخ بیکاری سال ۱۴۰۲ به ۸.۱ درصد رسید که کمترین نرخ بیکاری سالانه در دهه‌های اخیر است.»

معاون وزیر کار در ادامه از کاهش ۱.۲ درصدی نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان، کاهش ۰.۸ درصدی نرخ اشتغال ناقص، کاهش ۱.۸ درصدی نرخ بیکاری جوانان و کاهش نرخ بیکاری در ۲۵ استان خبر داد. با همه این‌ها به گفته اصغر آه‌نی‌ها، نماینده کارفرمایان در شورای عالی کار و عضو هیأت‌مدیره کانون عالی انجمن‌های صنفی کارفرمایی کشور، آنچه در این میان به اندازه داده‌های اشتغال‌زایی و یا حتی بیشتر اهمیت دارد، کیفیت اشتغال ایجادی و پایداری و ارزش‌آفرینی این مشاغل است.

کیفیت‌بخشی به ایجاد اشتغال با مشارکت مردم

آه‌نی‌ها در گفت‌وگو با «آتیه‌نو» گفت: «با توجه به آمارهای رسمی، نرخ بیکاری در دولت سیزدهم به کمترین میزان در دهه‌های اخیر رسیده است. کاهش نرخ بیکاری قبل از هر چیز معلول ایجاد اشتغال جدید در کشور است. در عین حال در دو سه سال اخیر، بسیاری از واحدهای صنعتی کشور از حالت تعطیلی در آمده و احیا شده‌اند. بنابراین باید بگوییم فضای اشتغال کشور، فضایی مثبت است و دولت در این زمینه نسبتاً موفق عمل کرده است.»

اما به گفته آه‌نی‌ها، هنوز موانع تولید بسیار است و کارآفرینان برای رشد تولید و رسیدن به پایداری و امنیت مشاغل با مشکلات و دردسرهایی مواجه‌اند.

این فعال صنفی کارفرمایان کشور تأکید کرد: «بدون تردید باید موانع تولید از سر راه کارآفرینان برداشته شود و بهبود فضای

